

SCENARIUSZE LEKCJI

DLA SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH

ZAGŁĘBIOWSKI SZLAK KOBIET STACJA SOSNOWIEC

Projekt współfinansowany z Narodowego Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWE FIO na lata 2021-2030.

Program
Fundusz Inicjatyw
Obywatelskich
na lata 2021-2030
NOWE FIO

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

SCENARIUSZE LEKCJI DLA UCZNIÓW SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH

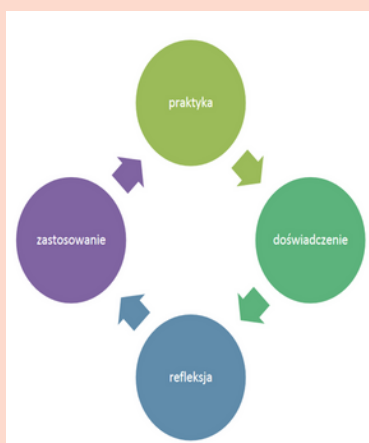
TEMAT: ZAGŁĘBIOWSKI SZLAK KOBIET. STACJA SOSNOWIE

Czas trwania lekcji: 90 min. (lekcja w przestrzeni miejskiej)

45 min. (lekcja w klasie)

WSTĘP

Oto zestaw materiałów edukacyjnych powstałych w trakcie realizacji projektu „Zagłębiowski Szlak Kobiet”. Łącznie przygotowano dwa scenariusze lekcji składających się z dwóch części — spaceru i lekcji w klasie — przeznaczonych do wsparcia procesu edukacyjnego historii, edukacji regionalnej dla uczniów wszystkich typów szkół ponadpodstawowych. Wskazane jest, by obie części potraktować jako uzupełniające się moduły i przeprowadzić je jeden po drugim lub w niewielkim odstępie czasu. Prezentowane scenariusze lekcji zostały opracowane z zastosowaniem modelu cyklu Dawida Kolba — uczenia się przez doświadczenie, dlatego pierwsza część przeznaczona jest na spacer po szlaku i odwiedzenie miejsc związanych z bohaterkami, druga natomiast odbędzie się w szkole i będzie swoistym podsumowaniem oraz uzupełnieniem pozyskanej empirycznie wiedzy.

Rys. 1

Cykl Kolba (Koźmiński A., Jemielniak D., Zarządzanie od podstaw. Podręcznik akademicki. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa, 2008)

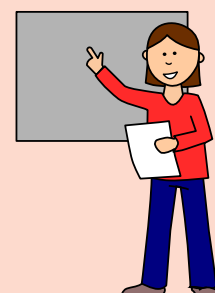
Forma zajęć ma umożliwiać młodzieży jak najaktywniejsze i twórcze podejście do omawianych tematów. Scenariusze skonstruowane są w taki sposób, by zachęcać do dzielenia się własnymi przemyśleniami i doświadczeniami oraz herstoriami.

Zalecenia dla nauczycieli:

1. Na Zagłębiowskim Szlaku Kobiet docelowo, już wkrótce, znajdzie się 40 szyldów, rozmieszczonych w przestrzeni całego miasta. Oczywiście nie sposób odwiedzić wszystkich miejsc podczas jednego spaceru, dlatego też zaleca się wybranie dowolnego wariantu, dostosowanego do potrzeb i możliwości uczniów. Np. można odbyć wycieczkę zgodnie z propozycją zamieszczoną w materiałach (Wariant 1.) korzystając z mapy będącej do nich załącznikiem (tutaj trzeba opracować mapę wg schematu Ani), zatrzymując się w 8 punktach. Można też wybrać któryś z wariantów szlaku: „A” (artystki, naukowczynie), „O” (działaczki ruchu oporu), „P” (przedsiębiorczynie), „D” (działaczki społeczne i charytatywne) lub w dowolny sposób przemieszczać się po wybranym fragmencie miasta według własnego pomysłu/wariantu.
2. Można wybrać jedynie poszczególne ćwiczenia i zadania.
3. Część ćwiczeń i zadań można przeprowadzić w terenie, a w klasie zrealizować tylko te zadania, które wymagają rzutnika czy głośników.
4. Zaproponowane trasy można zwiedzać także w inny sposób, angażując uczniów w gry i zabawy np. w podchody.

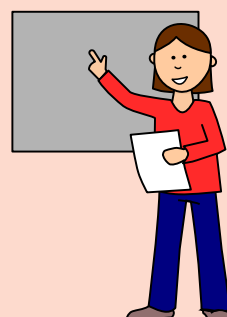
Podchody to kiedyś popularna, dzisiaj już nieco zapomniana, gra terenowa. Do gry potrzebne będą wcześniej przygotowane materiały - np. książeczki, a w nich mapy z zaznaczonymi punktami, bez podania nazwisk bohaterek, z którymi związane będą miejsce, ale z instrukcjami, jak do tych miejsc dotrzeć. Uczniowie podzieleni na grupy przemierzają szlak, odnajdują szyldy, czytają zamieszczone na nich informacje o postaciach i zapisują je. W klasie dzielą się informacjami, każda grupa opisuje max. 4 kobiety.

5. W scenariuszach to nauczyciel/nauczycielka jest przewodnikiem/przewodniczką po Zagłębiowskim Szlaku Kobiet, ale oczywiście można tę rolę powierzyć także jednemu lub kilku uczestnikom spaceru. Jednak wtedy wymaga to wcześniejszego przygotowania z wykorzystaniem dołączonych materiałów.

6. Nauczyciel/nauczycielka ma do dyspozycji:

- Publikację pt. „Spacerownik po Zagłębiowskim Szlaku Kobiet. Stacja Sosnowiec”, e-book
link(Załącznik nr 1).
- Linki, do dwóch filmów oraz piosenki (umieszczone w scenariuszach).
- Do materiałów dołączono także skan Dziennika Ustaw (Załącznik nr 2), fragment artykułu z „Polityki”
prezentujący 8 pierwszych posłanek w II RP (Załącznik nr 3), kalendarium najważniejszych wydarzeń
historycznych, aż do uzyskania przez Polki praw wyborczych (Załącznik nr 4).

LEKCJA

A. LEKCJA W PRZESTRZENI MIEJSKIEJ

B. LEKCJA W KLASIE

TEMAT: ZAGŁĘBIOWSKI SZLAK KOBIEŃ. STACJA SOSNOWIEC

CELE

Cel ogólny:

- Poznanie kobiet związanych z Sosnowcem znajdujących się na Zagłębiowskim Szlaku Kobiet.

Cele szczegółowe:

- Zapoznanie uczniów z historią regionu i powiązanie jej z historią Polski,
- Zapoznanie uczniów z aktywnymi metodami uczenia się poprzez bezpośrednie ustalanie faktów, wyszukiwanie oraz gromadzenie informacji,
- Pobudzenie motywacji do samodzielnego poszerzania wiedzy,
- Ocenianie roli jednostek oraz grup społecznych w tworzeniu wydarzeń historycznych,
- Wskazanie znaczenia zachowania oraz potrzeby opieki nad materialnym oraz niematerialnym dziedzictwem regionu,
- Budowanie patriotyzmu lokalnego.

METODY PRACY:

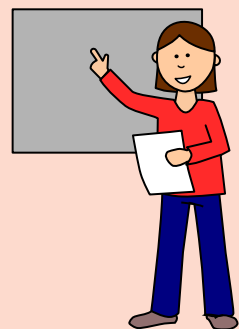
- praca w grupach,
- analiza tekstów źródłowych,
- wykład,
- rozmowa nauczająca,
- gra szkolna.

Wymagania technologiczne:

- rzutnik,
- komputer,
- telefon z dostępem do Internetu.

Środki dydaktyczne:

- mapa szlaku,
- prezentacja,
- gra szkolna,
- kalendarium historyczne,
- biogramy kobiet Zagłębiowskiego Szlaku Kobiet. Stacja Sosnowiec.

WARIANT 1.

A. LEKCJA W PRZESTRZENI MIEJSKIEJ TRASA - ETAPY WYCIECZKI

Podczas spaceru nauczyciel może wykorzystać dołączoną do materiałów mapę (Załącznik nr 6).

1. DWORZEC PKP

Spacer można rozpocząć przy Dworcu PKP (ul. 1 Maja 16), gdzie znajduje się szyld słynnej aktorki Poli Negri, który to dał początek Zagłębiowskiemu Szlakowi Kobiet.

Dodatkowo nauczyciel/nauczycielka może zaprosić uczniów do wysłuchania piosenki Beaty Rybotyckiej i Jacka Wójcika pt. „Pola Negri w Sosnowcu”, która opowiada historię znajomości słynnej aktorki Poli i hrabiego Eugeniusza Dąbskiego, komendanta straży granicznej w Sosnowcu. Negri i Dąbski wzięli ślub 5 listopada 1919 roku, w kościele Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i zamieszkali w kamienicy przy ulicy Kołłątaja 6. Miejsce to będzie kolejnym punktem na trasie zwiedzania związanym z aktorką, tam też można uzupełnić informacje biograficzne o niej i jej pobycie w mieście.

Link do piosenki: <https://www.youtube.com/watch?v=IGhnbqN1djM>

2. ALEJA MIRECKIEGO

Następnie grupa przemieszcza się na Aleję Mireckiego. Tutaj napotkamy szyld

⇒

W tym miejscu warto też wspomnieć o żeńskiej drużynie piłkarek grających w Ekstrlidze. Naprzeciwko odlewni znajduje się stadion KKS Czarni Sosnowiec. Warto zwrócić uwagę uczniów, że jedną z drużyn klubu są piłkarki grające w żeńskiej Ekstralidze.

Tutaj też w czasie II wojny światowej znajdował się sosnowiecki Umschlagplatz, miejsce skąd transportowano sosnowieckich Żydów do obozów koncentracyjnych. Przekazując tę informację można przybliżyć uczniom sylwetki dwóch sosnowieckich Sprawiedliwych wśród Narodów Świata:

⇒ Matki Teresy Kierocińskiej,

⇒ Stanisławy Cichej.

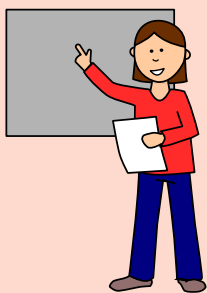
3. RONDO PRAW KOBIET

Skrzyżowanie u zbiegu ulic Piłsudskiego, Dęblińskiej i 3 Maja w centrum Sosnowca nosi nazwę ronda Praw Kobiet. Uroczystość nadania tej nazwy, z udziałem organizacji kobiecych, przedstawicieli lokalnych władz i parlamentarzystów, zorganizowano 28 listopada 2021 roku, w 103. rocznicę uzyskania w Polsce przez kobiety praw wyborczych.

Poprzedzająca uchwałę radnych petycja i inicjatywa w sprawie nadania nazwy Praw Kobiet jednemu z sosnowieckich rond była pomysłem Doroty Kurcz, którą wsparły „Dziewuchy z Sosnowca”. Pod rondem, w przejściu podziemnym znajdziemy galerię obrazującą walkę kobiet o równość i swoje prawa, a także prezentującą ważne sosnowiczanki. Jej autorami są Agnieszka Stefaniak-Zubko, Beata Nocoń i Jarek Nocoń.

Fot. 2 Galeria Praw Kobiet

Wystawa poświęcona historii ruchu kobiecego może być pretekstem do porozmawiania o roli kobiet w tworzeniu historii miasta. Tutaj możemy też przybliżyć uczniom życiorysy kilku sosnowiczank:

- ⇒ Fanny Lamprecht, organizatorki działań dobroczynnych,
- ⇒ Elżbiety Schoen, która prowadziła ożywioną działalność charytatywną,
- ⇒ Nadziei Griniuk-Berdo, lekarki, działaczki społecznej,
- ⇒ Józefy Siwikowej, której pensja dała początek dzisiejszemu liceum im. Emilii Plater,
- ⇒ Wandy Telakowskiej, pionierka wzornictwa przemysłowego,
- ⇒ prof. Alicji Dorabialskiej, naukowczynie, fizykochemiczki.

(W innej wersji spacer można rozpocząć od odwiedzenia galerii w przejściu pod rondem Praw Kobiet, a potem udać się w okolice dworca).

4. PLAC ĆWIERKA

Tutaj znajdują się miejsca związane m.in. z:

- ⇒ Natalią Stokowacką, sławną śpiewaczką operową,
- ⇒ Stefanią Mieszkowską, „pierwszą damą sosnowieckiej fotografii”.

5. UL. KOŁŁĄTAJA 6

W tej kamienicy po ślubie z hrabią Eugeniuszem Dąbskim mieszkała Pola Negri. Jej pobyt w Sosnowcu trwał zaledwie kilka miesięcy. W 1920 roku opuściła miasto. Na domu, w którym mieszkała, znajduje się pamiątkowa tablica.

6. UL. CZYSTA 7

Na ulicy Czystej pod nr 7 mieściła się w okresie międzywojennym Żeńska Szkoła Żydowska, do której uczęszczały, m.in.:

- ⇒ Bajla Węgier (Bella Darvi), polska aktorka żydowskiego pochodzenia,
- ⇒ Sala Garncarz,

7. UL. WARSZAWSKA

Przy ulicy Warszawskiej upamiętnimy kobiety:

- ⇒ Michalinę Konieczną, działaczkę społeczną, członkinię Związku Orła Białego i łączniczkę Armii Krajowej, rozstrzelaną w 1942 roku w KL Auschitz,
- ⇒ Bronisławę i Zofię Binek, siostry, działaczki ruchu oporu,
- ⇒ Jadwigę Markowską, działaczkę ruchu oporu, nauczycielki,
- ⇒ Helenę Gubałę, nauczycielkę, harcerkę, działaczkę ruchu oporu,
- ⇒ Elżę Gartner, działaczkę żydowskiego ruchu oporu.

8. UL. 3 MAJA

- ⇒ Janina Kiepura-Osiecka, śpiewaczka operowa, kuzynka Jana Kiepury

Po zakończeniu spaceru po szlaku nauczyciel/nauczycielka dzieli klasę na zespoły, które muszą wykonać zadanie opisane w dalszej części scenariusza.

B.LEKCJA W KLASIE

Zadanie – gra szkolna

Każdy zespół otrzymuje informację, gdzie się ma udać po powrocie do szkoły. W szkole, w częściach wspólnych, np. w szatni, na korytarzu, sali gimnastycznej, siłowni, bibliotece wcześniej umieszczamy kody QR. Każdy kod po odczytaniu symbolizuje inne zadanie dotyczące szlaku. Zadania uczniowie mogą odczytać za pomocą telefonu (umieszczone są w chmurze). Zachęcamy także do wykorzystania aplikacji Learning Apps[1].

Pod każdym kodem kryje się krótkie zadanie związane z życiorysem kobiet znajdujących się na Zagłębiowskim Szlaku Kobiet. Zadaniem uczniów będzie znalezienie wszystkich kodów w jak najkrótszym czasie, rozwiązanie zadań oraz zrekonstruowanie hasła finałowego.

Po zakończeniu gry wszyscy uczniowie spotykają się w jednej sali i podsumowują spacer oraz grę. W przypadku większych możliwości czasowych albo na innej lekcji mogą również uzupełnić wiedzę herstoryczną:

► Nauczyciel/nauczycielka zaprasza uczniów do podzielenia się ich odczuciami i spostrzeżeniami powstałymi po spacerze po części Zagłębiowskiego Szlaku Kobiet. Następnie w formie prezentacji przedstawia wszystkie bohaterki Zagłębiowskiego Szlaku Kobiet (Załącznik nr 1). Zachęca uczniów do odwiedzenia Szlaku, i ponownie galerii Praw Kobiet, umieszczonej w przejściu podziemnym w okolicach ronda Praw Kobiet.

► Następnie prowadzący/prowadząca pyta uczniów: czy znają inne znane kobiety związane z Sosnowcem. Prosi o przypomnienie sobie imion swoich babek, prababek, i innych kobiet z rodziny, a także kim były, co robiły i zastanowienie się, czy ich herstory nie jest warta przypomnienia, utrwalenia.

► Jedno lub dwoje uczniów prezentuje reszcie klasy przygotowane wcześniej kalendarium, obejmujące podstawowe fakty z historii walki Polek o równe prawa (Załącznik nr 5). Dla podniesienia atrakcyjności lekcji wystąpienie może mieć charakter prezentacji multimedialnej.

[

1]Umożliwia tworzenie (oraz użytkowanie, współdzielenie i publikowanie) gier edukacyjnych w sześciu kategoriach:

- selekcja: quizy wielokrotnego wyboru, milionerzy, znaczenie w tekście, wykreślanka słowna;
- przyporządkowywanie: puzzle, tabele, mapy, obrazki, memory w różnych wersjach;
- porządkowanie: oś czasu i ustalanie kolejności;
- pisanie: wisielec, krzyżówka, tekst z lukami, uzupełnienie tabeli, quiz;
- narzędzia: głosowanie, matrix, czat, wspólne pisanie, kalendarz, mapa myśli, notatnik, tablica korkowa online;
- gry i zadania dla większej liczby graczy.

Gry edukacyjne można tworzyć i przechowywać na platformie jako prywatne, lub publiczne. Można też korzystać z gotowych gier opublikowanych przez innych użytkowników. Platforma jest wielojęzyczna (w tym polski).

(Kategorie podano za: Marta Florkiewicz-Borkowska „Wszystko w jednym” Głos Nauczycielski 37/2013).

<https://www.enauczanie.com/metody/gamifikacja/learning-apps>

WARIANT 2.

A.LEKCJA W PRZESTRZENI MIEJSKIEJ

B.LEKCJA W KLASIE

CELE:

Cel ogólny:

Zapoznanie uczniów z życiorysami kobiet związanych z Sosnowcem i znajdujących się na Zagłębiowskim Szlaku Kobiet.

Cele szczegółowe:

- zapoznanie uczniów z historią regionu i powiązanie jej z historią Polski,
- zapoznanie uczniów z aktywnymi metodami uczenia się poprzez bezpośrednie ustalanie faktów, wyszukiwanie oraz gromadzenie informacji,
- pobudzenie motywacji do samodzielnego poszerzania wiedzy,
- ocenianie roli jednostek oraz grup społecznych w tworzeniu wydarzeń historycznych,
- wskazanie znaczenia zachowania oraz potrzeby opieki nad materialnym oraz niematerialnym dziedzictwem regionu,
- budowanie patriotyzmu lokalnego.

METODY PRACY:

- praca w grupach,
- analiza tekstów źródłowych,
- wykład,
- rozmowa nauczająca.

Wymagania technologiczne:

- rzutnik,
- komputer.

Środki dydaktyczne:

- mapa Sosnowca,
- prezentacja,
- kalendarium herstoryczne,
- filmy,
- biogramy kobiet Zagłębiowskiego Szlaku Kobiet. Stacja Sosnowiec.

A.LEKCJA W PRZESTRZENI MIEJSKIEJ

TRASA - ETAPY WYCIECZKI

Trasa wiedzie śladami działaczek dobroczynnych (trasa „D”). Spacer można połączyć ze zwiedzaniem dwóch muzeów mieszczących się w dawnych pałacach: Dietla i Schoena.

1. UL. ŻEROMSKIEGO 2

Wycieczkę zaczynamy przy Pałacu Dietla, gdzie nauczyciel najpierw przybliży uczniom historię sosnowieckiego przemysłowca Heinricha Dietla i jego rodziny, następnie prezentuje sylwetkę jego żony Klary Dietel, działaczki dobroczynnej, filantropki.

W pobliżu (ul. Żeromskiego 3) znajduje się także budynek dawnej Sosnowieckiej Szkoły Realnej , ufundowanej przez Heinricha Dietla.

Alternatywnie, w zależności od możliwości czasowych, można zwiedzić także Pałac Dietla.

2. UL. CHEMICZNA 12

Grupa udaje się do dawnego Pałacu Schoena, w którym obecnie mieści się muzeum. W tym miejscu nauczyciel przedstawia historię rodziny Schoenów, w tym sylwetki dwóch działaczek dobroczynnych:

⇒ Fanny Lamprecht,

⇒ Else Schoen.

Alternatywnie, w zależności od możliwości czasowych, można zwiedzić także Muzeum SosPałacu Schoena.

B.LEKCJA W KLASIE

WPROWADZENIE

► Nauczyciel/nauczycielka nakreśla historię Sosnowca (koniec XIX w. i początek XX w.) ze szczególnym uwzględnieniem faktów mających wpływ na rozwój i rozkwit miasta, takich jak: powstanie linii kolejowej i dworca kolejowego, a także tego, że Sosnowiec był miastem nadgranicznym. Przypomina historie rodów: Dietlów, Schoenów i Lamprechtów i ich wkład w rozwój miasta. Warto też wspomnieć, jak znaczący wpływ na rozwój Sosnowca miała powstała w mieście komora celna. Tutaj można wpleść historię Poli Negri i jej incydent na granicy prezentując humorystyczny film nakręcony przez uczniów jednej z sosnowieckich szkół.

Pola Negri w Sosnowcu: <https://www.youtube.com/watch?v=qaOY4rN74wU>

► Prowadzący/prowadząca przedstawia historię walki Polek o prawa wyborcze. Zwraca uwagę, że nikt Polkom praw wyborczych nie dał, musiały to sobie wywalczyć. Rezultatem zabiegów polskich emancypantek i sufrażystek było podpisanie 28 listopada 1918 r. przez Tymczasowego Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego dekretu Naczelnika Państwa o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego, stanowił on, iż „wyborcą do Sejmu jest każdy obywatel Państwa bez różnicy płci” oraz „wybieralni do Sejmu są wszyscy obywatele lub obywatelki państwa posiadający czynne prawo wyborcze (Załącznik nr 3).

Zamiast wykładu można też zaprezentować uczniom film lub wybrane fragmenty filmu pt. „Podwójnie wolne” o walce Polek o prawa wyborcze:

<https://www.youtube.com/watch?v=bEha5leqI>

Można także zaproponować uczniom przeczytanie fragmentu artykułu o pierwszych Polkach w parlamencie pt. „Pierwsze posłanki II RP” opublikowanego w Polityce w 2014 r. (Załącznik nr 4). Po czym jedno lub dwoje uczniów streszcza reszcie klasy przeczytany wcześniej tekst.

ROZWINIĘCIE

► Nauczyciel/nauczycielka zaprasza uczniów do podzielenia się ich odczuciami i spostrzeżeniami powstałymi po spacerze po fragmencie Zagłębiowskiego Szlaku Kobiet. Następnie w formie prezentacji uzupełnia ich wiedzę na temat wszystkich postaci znajdujących się na Zagłębiowskim Szlaku Kobiet (Załącznik nr 1).

► Nauczyciel/nauczycielka dzieli uczniów na cztery grupy, każda grupa otrzymuje mapę miasta, na której ma zaznaczyć punkty związane z historią Sosnowca:

- grupa 1. na trasie „A” - aktorki, artystki, naukowczynie,
- grupa 2. na trasie „O” - działaczki ruchu oporu,
- grupa 3. z trasy „D” - działaczki dobroczynne,
- grupa 4. z trasy „P” - przedsiębiorczynie.

Po zakończeniu pracy przedstawiciele każdej z grup prezentują jej efekty. Warto też podczas pracy z mapą zwrócić uwagę, jak mało w przestrzeni miejskiej jest ulic upamiętniających kobiety.

ZAKOŃCZENIE

► Przed zakończeniem lekcji nauczyciel/nauczycielka zwraca uwagę, że zaprezentowane sylwetki około 40 kobiet to nie wszystkie znane i zasłużone postaci dla miasta, jest ich znacznie więcej. Zachęca uczniów do odkrywania kolejnych bohaterek, a także do rozmów ze starszymi członkiniami i członkami rodzin, sąsiadami, znajomymi. Może okazać się, że nie trzeba daleko szukać, bo w rodzinie, w sąsiedztwie żyła kobieta warta przypomnienia i upamiętnienia. Prowadzący/prowadząca na koniec zachęca uczniów do odwiedzenia samodzielnie całego Zagłębiowskiego Szlaku Kobiet, a w także galerii Praw Kobiet, umieszczonej w przejściu podziemnym w okolicach ronda Praw Kobiet.

ZADANIE DOMOWE:

Zastanów się, która lub które z poznanych postaci wydają Ci najbardziej inspirująca i dlaczego; uzasadnij w kilku zdaniach.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1- publikacja pt. „Spacerownik po Zagłębiowskim Szlaku Kobiet. Stacja Sosnowiec”, e-book, **LINK**

Załącznik nr 2- skan Dziennika Ustaw.

Załącznik nr 3- fragment artykułu z „Polityki” prezentujący 8 pierwszych posłanek w II RP.

Załącznik nr 4- kalendarium najważniejszych wydarzeń herstorycznych, aż do uzyskania przez Polki praw wyborczych.

ZAŁĄCZNIK NR 2

Choć to dziś niewiarygodne, ale na początku XX wieku kobiety nie miały praw wyborczych. W Polsce wywalczyły je 103 lat temu, w 1918 roku. Prawa wyborcze zatwierdzone zostały dekretem Józefa Piłsudskiego, Naczelnika Państwa z 28 listopada 1918 r. W dekrete zawarto słowa znajdujące się poniżej.

46.

DEKRET

o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego.

Na podstawie uchwalonego przez Radę Ministrów projektu stanowiąco następuje:

ROZDZIAŁ I.

Prawo wybierania.

Art. 1. Wyborcą do Sejmu jest każdy obywatel państwa bez różnicy płci, który do dnia ogłoszenia wyborów ukończył 21 lat.

ZAŁĄCZNIK NR 4

28 listopada 1918 roku Polki uzyskują prawa wyborcze. Do Sejmu Ustawodawczego (1919-21) dostaje się osiem kobiet.

Poniżej fragment artykułu pt. *Pierwsze posłanki II RP* opublikowanego w Polityce w 2014 r.

Pierwsza ósemka

Wśród parlamentarzystów, po raz pierwszy w historii Polski, jest osiem kobiet. Mają od 33 do 52 lat i reprezentują niemal wszystkie partie polityczne – od socjalistów po narodową demokrację. Najmłodsza z nich Zofia Moczydłowska jest nauczycielką, feministyczną aktywistką, a jednocześnie działaczką chrześcijańskiego Narodowego Zjednoczenia Ludowego. Miejsce na liście wyborczej z Częstochowy zawdzięcza księdzu Wacławowi Blizińskiemu, jednemu z założycieli NZL. Rok później Moczydłowska stanie się słynna dzięki projektowi ustawy wprowadzającej w Polsce pełną prohibicję; do jej uchwalenia zabraknie jednego głosu.

Jej starsze o kilka lat koleżanki Anna Piasecka i Franciszka Wilczkowiakowa pochodzą z ziemiańskich rodzin z Wielkopolski i reprezentują chrześcijańsko-demokratyczną Narodową Partię Robotniczą. 41-letnia Zofia Sokolnicka i 48-letnia Gabriela Balicka-Iwanowska to przedstawicielki endecji, a 40-letnia Irena Kosmowska i 45-letnia Jadwiga Dziubińska – lewicowego PSL Wyzwolenie. Kosmowska ma już za sobą niezwykle jak na tamte czasy polityczne doświadczenie: była wiceministrem w lubelskim rządzie Ignacego Daszyńskiego, który jako pierwszy zadeklarował wprowadzenie pełni praw obywatelskich dla kobiet. Razem z Tomaszem Arciszewskim odpowiadała za resort pracy i spraw społecznych, jeszcze zanim Polki uzyskały prawa wyborcze 28 listopada 1918 r.

Socjalistów reprezentuje 46-letnia Zofia Moraczewska, żona byłego premiera Jędrzeja Moraczewskiego, oraz najstarsza z posłanek, 52-letnia Justyna Budzińska-Tylicka. Ta międzynarodowa działaczka feministyczna, propagatorka świadomego macierzyństwa, już pierwszego dnia po przybyciu Józefa Piłsudskiego do Warszawy z więzienia w Magdeburgu zażądała od niego – w imieniu Centralnego Komitetu Równouprawnienia Kobiet – wydania dekretu o przyznaniu Polkom tych samych praw politycznych, jakie mają mężczyźni. O tym, że akcja była koordynowana w skali całego kraju, świadczy fakt, że w tym samym dniu ukazał się w krakowskim feministycznym czasopiśmie „Na posterunku” artykuł na ten temat: <<Mówi się o tym, że do Sejmu Ustawodawczego wybierać będą i kobiety, że nawet będą mogły być wybrane na posłów. Ale wielu jeszcze mamy przeciwników. Powiadają, że powinno być jak dawniej: niechże już wybierają robotnicy, chłopci, nawet analfabeci, ale zbrodniarzom, wariatom i kobietom głosu dać nie można. Drogie czytelniczki, w ładnym jesteście towarzystwie!>>.

18 dni później Piłsudski dekret podpisał. Zanim to nastąpiło, postulaty równouprawnienia kobiet pojawiły się również na łamach prasy katolickiej. Konserwatywny poznański „Przegląd

Katolicki” w numerze z 17 listopada 1918 r. pisał: <<Wojna obecna zrównała kobietę i mężczyznę, składając na ich barki równy ciężar obowiązków i licznych trudów. We wszystkich dziedzinach życia i zawodach stanęły do pracy kobiety, zastępując mężczyzn, przebywających na polu walki. Ich pracy zawdzięczamy, żeśmy szczęśliwie przetrwali zawieruchę wojenną. Stąd też organizacje kobiece podniosły żądanie, aby wobec równych obowiązków, równe zyskały dziś prawa obywatelskie i polityczne>>.

Andrzej Fedorowicz, *Pierwsze posłanki RP*, „Polityka” z dn. 18 lutego 2014

ZAŁĄCZNIK NR 4

KALENDARIUM NAJWAŻNIEJSZYCH WYDARZEŃ HISTORYCZNYCH DO 1919 ROKU

1820

Powstaje pierwsze czasopismo adresowane do kobiet: „Wanda. Tygodnik polski płci pięknej i literaturze poświęcony”.

1838

Ukazuje się czasopismo „Pierwiosnek”, w którym swoje teksty publikują pierwsze polskie feministki. Redaktorką naczelną jest Paulina Kwiatkowska.

1865

Pojawia się ilustrowany tygodnik kobiecy „Bluszcz” (1865–1939). Redaktorką zostaje Maria Ilinicka.

1877

Z inicjatywy Filipiny Płaskowickiej w Janisławicach koło Skierniewic powstaje pierwsze Koło Gospodyń Wiejskich.

1879

Anna Tomaszewicz-Dobrska, pierwsza polska lekarka, uzyskuje dyplom studiów medycznych w Zurychu, nostryfikuje go potem w Petersburgu.

1883

W Warszawie powstaje tajny uniwersytet dla kobiet zwany Latającym. W 1906 roku przekształcił się on w Wyższe Kursy dla Kobiet, a po odzyskaniu niepodległości w Wolną Wszechnicę Polską. Słuchaczkami uniwersytetu były m.in.: Maria Skłodowska, Stefania Sempołowska, Zofia Daszyńska-Golińska.

1886

Powstaje tajna trójjaborowa organizacja kobieca Koła Kobiet Korony i Litwy.

1891

Z Warszawy na studia do Francji wyjeżdża Maria Skłodowska (w świecie znana jako Maria Curie), przyszła noblistka.

1891

Pod pretekstem obchodów 25-lecia twórczości Elizy Orzeszkowej odbywa się w Warszawie nielegalny Zjazd Kobiet z trzech zaborów; uczestniczy w nim sto kobiet. Jedną z organizatorek jest Paulina Kuczalska- Reinschmit.

1894

Pierwsze trzy kobiety przekraczają bramy Uniwersytetu Jagiellońskiego: Jadwiga Sikorska, Stanisława Dowgiałło i Janina Kosmowska. Uzyskały zgodę władz na studiowanie w charakterze hospitantek: mogą uczestniczyć w wykładach, nie mają natomiast prawa do zdawania egzaminów, co uniemożliwia im uzyskanie dyplomu; studiują farmację. W 1897 roku pojawiają się pełnoprawne studentki, początkowo tylko na wydziale filozoficznym, a w roku 1900 na studiach medycznych.

1895

We Lwowie ukazuje się dwutygodnik „Ster” (1895–1897), czasopismo określane jako „emancypacyjne”, czyli walczące o równouprawnienie. Redaktorką jest Paulina Kuczalska-Reinschmit. „Ster” miał swoją warszawską kontynuację w latach 1907–1912, pisały w nim najważniejsze, żyjące ówczesznie pisarki-emancypantki, m.in.: Eliza Orzeszkowa, Maria Konopnicka, Maria Dulębianka, Kazimiera Bujwidowa.

1903

Maria Curie-Skłodowska jako pierwsza kobieta w historii otrzymuje Nagrodę Nobla (w dziedzinie fizyki). Osiem lat później przyznano jej Nagrodę Nobla z chemii, co sprawi, że będzie jak dotąd jedyną kobietą, która otrzymała tę nagrodę dwa razy.

1907

W Warszawie, z inicjatywy redaktorek „Steru”, Pauliny Kuczalskiej-Reinschmit i Józefy Bojanowskiej, powstaje Związek Równouprawnienia Kobiet Polskich.

1908

Związek Równouprawnienia Kobiet wystawia Marię Dulębiankę, partnerkę Marii Konopnickiej, jako kandydatkę na posłankę do Sejmu Krajowego Austro-Węgier. Dulębianka uzyskuje 511 głosów (wybory są nieważne, bo kobiety nie mają jeszcze praw wyborczych).

1913

Z inicjatywy Izabeli Moszczeńskiej i w porozumieniu z Józefem Piłsudskim powstaje Liga Kobiet – organizacja niepodległościowa angażująca się w walkę o równouprawnienie kobiet.

1917

Ogólnopolski Zjazd Kobiet – do Warszawy przyjeżdżają kobiety z trzech zaborów. Zjazd deleguje grupę kobiet (pod przewodnictwem Justyny Budzińskiej-Tylickiej) do rozmów o prawach wyborczych dla kobiet z tworzącym się rządem Polski.

LISTOPAD 1918

28 listopada dekretem Tymczasowego Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego kobiety otrzymują czynne i bierne prawa wyborcze.

GRUDZIEŃ 1918

Pierwsze wybory, w których kobiety wybierały i były wybierane, odbyły się już w grudniu. Były to wybory delegatów polskich, z ziem należących do Niemiec, do polskiego Sejmu Dzielnicowego.

1919

Do pierwszego sejmu wybrano 8 posełek (zwanym prześmiewczo posełkiniami lub posełkami). W latach 1919–1939 w Sejmie i Senacie II RP zasiadało łącznie 49 kobiet, z czego 15 zostało wybranych na co najmniej dwie kadencje. Kobiety w parlamentach w dwudziestoleciu międzywojennym stanowiły zaledwie 3%.

Źródło:

Alina Bednarz, *Tyski Szlak Kobiet. Spacerownik*, Tychy 2020